בס"ד

לשביעי של פסה

ויהפך לבב פרעה אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו (שמות יד ה) **וברש"י כתוב דנהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאילום,** ולכאורה יש לעיין על מה חרט פרעה, הלא הוכה מכות רבות ולא הי' בידו להחזיקם במצרים, וצ"ע.

במדרש (הובא בישמח משה) **הים ראה וינוס** (תהלים קיד ג) **מה ראה, ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם. עוד במדרש** (שוחר טוב מזמור קיד) **מה ראה, ארונו של יוסף ראה.** והוא תמוה.

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (שמות יא ב), ואמרו ז"ל (ברכות **אין נא אלא לשון של בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם (בראשית טו יג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם,** והתמיה מפורסמת דאטו אברהם אבינו יתאונן על חסרון הרכוש.

ויש לומר בהקדם הידוע בשם ק"ז **הרבי ר' העשיל מקראקא** זצוק"ל (הובא בישמח משה פ' יתרו ופ' מטות) לבאר מאמר חז"ל (שמו"ר כ"ג ה') **אין ישראל ניזונין אלא בזכות האמונה,** כי דרשו ז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וקשה הלא הקב"ה שומר משמרתו של תורה (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) וכתיב (דברים כד טו) ביומו תתן שכרו, ותירוץ על פי מה דקיי"ל (חו"מ של"ט ס"ז) שהשוכר פועלים על ידי שליח אינו עובר בבל תלין, ואיתא בגמרא (מכות כג ע"ב) כי תור"ה דהיינו תרי"א מצות צוה משה, ואנחי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, ואם כן על תרי"א מצות ששכרן ע"י שליח ליכא דין בל תלין, אבל על השתים ששמענו מפי הגבורה איכא בל תלין ומגיע שכר בעולם הזה, ושניהם הם עיקרן של אמונה, ולכן אמרו אין ישראל ניזונין אלא בזכות האמונה. עכ"ד.

נמצא לפי"ז שכל מה שישראל נהנים בעולם הזה, הכל בא להם על ידי זכות האמונה, ובזה יובן דברי הגמרא שכשאמר הקב"ה לאברהם ועבדום וענו אותם, פחד אברהם שמא על ידי שיעבוד בין העמים ח"ו יתערבו בניו בין העמים, על זה הבטיח לו הקב"ה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ובמה יזכו לשכר העוה"ז הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ועל כרחך מוכרח שעמדו כולם באמונתם ולא נתערבו בין הגוים, ולכן אברהם אבינו יהי' לו תרעומות ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים, לא בשביל תאוות הממון, אלא בשביל שהרכוש הוא עדות להם שנשארו באמונתם, ולכן ביקש מהם השי"ת שישאלו.

ובזה יש לפרש קשר דברי ההגדה, **ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, והוא שעמדה לאבותינו ולנו וכו'**, כי ממה שיצאו ברכוש גדול מוכח כי נשארו חיים באמונה, ולזה ממשיכין, והוא שעמדה לאבותינו ולנו עד היום הזה, כי מה שישראל הם בגלות המר הזה כאלפיים שנה, ולא מתערבים בין הגוים, הוא בזכות האמונה הטהורה שנשרש בלבינו, שמאמינים שהקב"ה בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ויעשה לכל המעשים.

ובזה יובן המדרש **הים ראה וינוס מה ראה, ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם,** אלא הכוונה שהים טען הללו והללו עבדו ע"ז, ולמה לקרוע לפניהם, אבל כשראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, ראה שבני ישראל חזקו באמונתם, ולכן קרע לפניהם. ובכיוון זו יש לפרש ג"כ ביאור המדרש, **מה ראה, ארונו של יוסף ראה,** כמו שדרשו ז"ל (בראשית רבה פט ג') אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו (תהלים מ' ה') זה יוסף, שזה רומז על אמונת ישראל במצרים, ובזכות זה נקרע הים לפניהם.

ועל פי זה יבוא על נכון מקראי קודש שהתחלנו, **ויהפך לבב פרעה ועבדיו על העם,** ופירש"י **בשביל ממונם שהשאילום,** ולפי הנ"ל יובן, שלא התחרטו על ששלחו את ישראל כי זה לא הי' בידם כלל, אלא שהתחרטו על מה שהשאילום, והבינו כי זה יהי' להם לשטר עדות וראי' על קדושתן של ישראל כי עמדו באמונתם הטהורה.

לאחרון של פסה

יום שמיני של פסה נקרא בפי כל 'אחרון של פסה', ויש לעיין שלא מצינו כן בשאר ימים טובים ולמה אינו נקרא שמיני של פסח.

ויתבאר על פי מה דאיתא בגמרא (סנהדרין ז' ע"א) אמר רבי המנונא **אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה,** והקשו התוס' (ד"ה אלא) מהא דאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת לא ע"א) ששואלין את האדם ליום הדין **נשאת ותת באמונה,** ואחר כך שואלין אותו האם קבעת עתים לתורה, וביאר **מרן רבינו זללה"ה בדברי יואל** (פ' בראשית עמוד לד) כי באמת הא בהא תליא, ושני השאלות באים כאחד, דאם שואלים לאדם למה לא קבעת עתים לתורה בעולם הזה, יתרץ ויצטדק כי אי אפשר לו ללמוד מחמת עמל וטירדת הפרנסה, אשר מוכרח לרדוף אחריה מבוקר עד הערב, וכשבא לביתו כבר תש כוחו ונחלש מוחו ואינו יכול ללמוד עוד, אבל הנושא ונותן באמונה ומאמין בהשגחתו יתברך יודע דאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו, והבורא ית"ש מזמין לכל או"א די פרנסתו, והעת שחוטפים לעסוק בתורה לא יגרום לו חסרון בפרנסתו,

ומעתה לא יקשה סתירת המאמרים, כי באמת תחילת דינו של אדם על דברי תורה, ומה ששואלין אותו נשאת ונתת באמונ"ה, שאלה זו גם כן על דברי תורה, שאם אמר יאמר שהי' טרוד על המחי' ועל הכלכלה, ולא הי' לו פנאי ללמוד, על זה שואלין אותו 'נשאת ונתת באמונ"ה', שאם הי' לו אמונה בהשגחתו יתברך בודאי הי' יכול לקבוע עתים לתורה. עכדה"ק.

והלום ראיתי בשם **כ"ק אדמו"ר שליט"א** לפרש בזה מאמר בעל ההגדה בשאלת בן החכם, **מה העדות והחקים אשר צוה ה' אלקינו אתכם וכו'**, כי המצה הוא מיכלא דמהימנותא (זוה"ק תצוה קפג ע"ב), והוא בא להשרישבקרב לבות בני ישראל אמונה פשוטה בבורא על עלונים לדעת שהשי"ת זן ומפרנס לכל, ואם יעסוק בתורה לא יחסור לו מפרנסתו כלום, ועל ידי אמונה זו ימצא כל אדם זמן רב לעסוק בתורה, וזהו שאלת בן החכם, מה העדות והחקים וכו' כי איך אפשר לאדם לעסוק בתורה הא טרוד הוא בפרנסתו כל היום ולילה, לזה אומרים לו, **כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן**, והטעם כדי שישאר טעם מצה בפיו, והיינו שיקח לו האדם טעם המצה מיכלא דמהימנותא בפיו על כל ימות השנה, להאמין שהקב"ה הוא המזמין לו פרנסתו, ועל ידי זה ממילא לא יתרשל בעסק התורה. עכ"ד הנחמדים.

ועל פי זה יש לפרש המאמר שאומרים בתחילת ההגדה, **הא לחמא עניא** וכו', כי תורה איקרי לחם, ככתוב (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי, והלחם של תורה הוא 'עניא', כי טרוד האדם בפרנסתו ולית ליה פנאי ללמוד תורה, לכן אומרים **כל דכפין ייתי ויאכל כל דצריך ייתי ויפסח**, כי סגולת המצה והפסח להשריש בקרבינו האמונה בה', ועל ידי האמונה ימצא לו לאדם פנאי לקבוע עתים לתורה, וממשיך בעל הגדה, **השתא הכא לשנה הבא בארעא דישראל השתא עבדי לשנה הבא בני חורין**, כי בימות המשיח כתיב (ישעי' סא ה') ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם, ואז יהיו בני ישראל פנויים לעסוק בתורה כל היום וכל הלילה, בלי שום טרדות הזמן.

ובזה יובן למה קוראין ליום שמיני של פסח בשם **'אחרון של פסח'**, לרמז בא כי זה זמן האחרון שאנו צריכים לחזק מעניני פסח, שנוכל לעבוד השי"ת ולעסוק בתורה, אבל לעתיד כשיהיו פנויים מעניני העוה"ז אזי יהי' ועמדו זרים ורעו צאנכם ויהיו פנויים לעסוק בתורה כל ימיהם. בב"א.